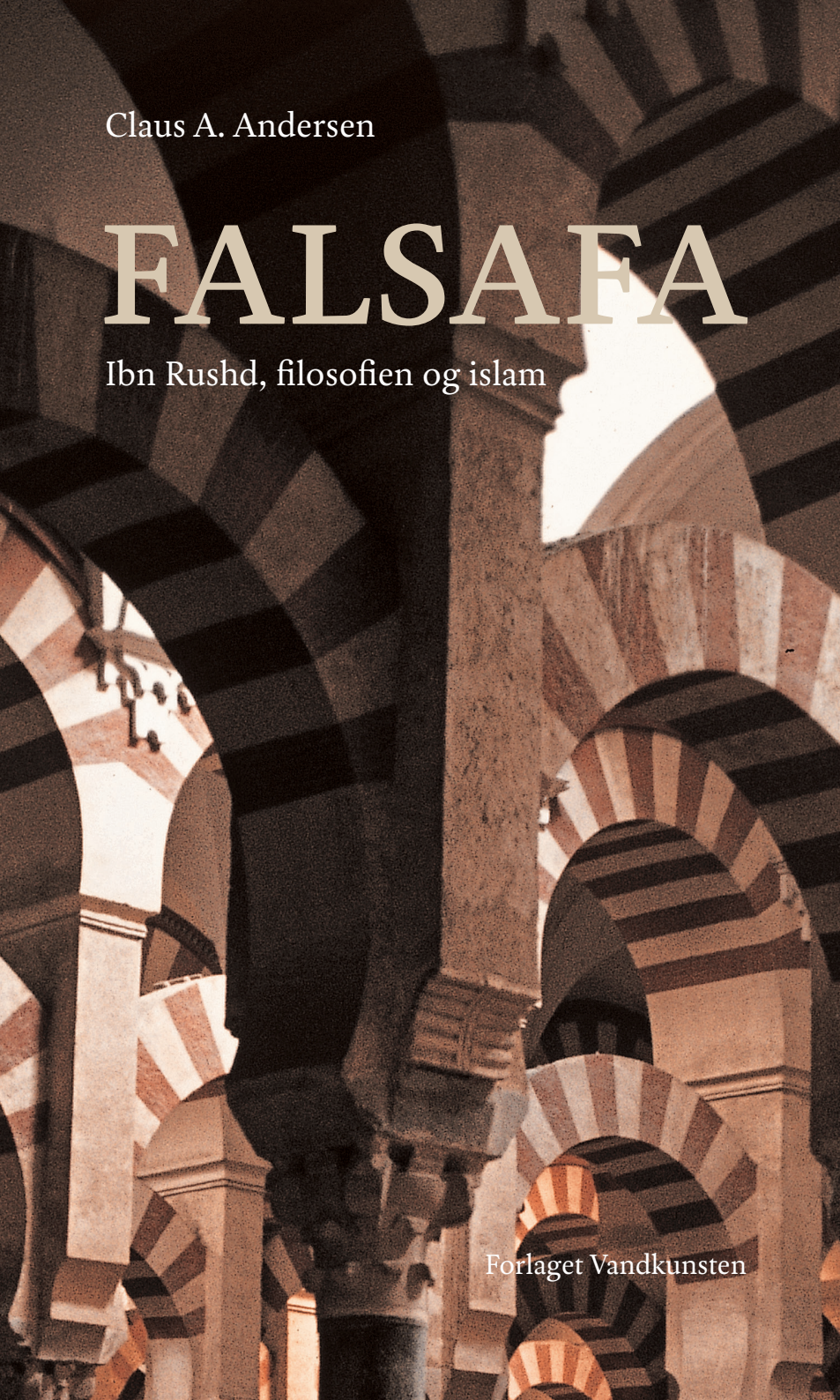

Claus A. Andersen

FALSAFA

Ibn Rushd, filosofien og islam

Forlaget Vandkunsten

Claus A. Andersen

FALSAFA

Ibn Rushd, filosofien og islam

FORLAGET VANDKUNSTEN 2022

Indhold

Forord 9

1. Perseren Salman, Ibn Rushd og Salman Rushdie 11
 2. Ufuldstændige forestillinger om en filosof 21
 3. Al-Andalus, det islamiske herredømme, almohaderne 35
 4. Ibn Rushd, filosof, retslærd og læge 41
 5. Den islamiske filosofis begyndelse i Bagdad 51
 6. Fra filosofi til filosofikritik: Ibn Sina og al-Ghazali 59
 7. Ibn Tufayl og filosofiens situation i Andalusien 67
 8. *Koranens* gudsbevis: naturen 73
 9. "Sandhedens folk" – elitens logik 87
 10. "De, der har en grundfæstet viden" – elitens religion 99
 11. Menneskets viden om Guds viden om verden 113
 12. Verden, evig og skabt 129
 13. Mennesket mellem dødelighed og udødelighed 145
- Epilog: Metafysik og politik 167

Appendiks: Tre tekster af Ibn Rushd 181

Brev til en ven om Guds viden om enkeltingene 188

Inkohærensens inkohærens, sidste kapitel 193

Den lange kommentar til Om sjælen III 199

Noter 209

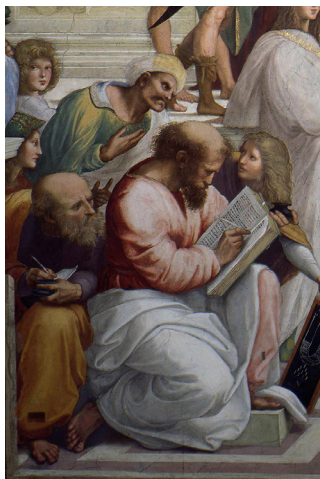
Bibliografi 255

Register 273

Lippo Memmis og/eller Francesco Trainis portræt af Thomas Aquinas i Santa Caterinakirken i Pisa (t.v.) og Benozzo Gozzolis portræt af samme på Louvre (t.h.). For fødderne af Thomas Aquinas ligger Ibn Rushd med en bog

af hans to store lærebøger om teologi, som han forfattede til brug for sine dominikanske brødre, der bedrev mission blandt den ikke-kristne befolkning på Den Iberiske Halvø, og som i lang tid var mere udbredt end den anden teologiske lærebog, den i dag mere kendte *Summa theologiae*. I de to førstnævnte malerier flankeres Thomas af Platon og Aristoteles. Budskabet er, at han har filosofien på sin side. For hans fødder ligger (dog hos Bonaiuto: knæler) Ibn Rushd, af hvem Thomas ellers ikke har lært så lidt, lige dér hvor den katolske ortodoksi ville have ham. Det vel nok berømteste 'portræt' af Ibn Rushd er frem-

Detaljebudsnit fra Andrea Bonaiutos fresko Den hellige Thomas' triumf i Santa Maria Novella-kirken i Firenze (t.v.) og Rafaels fresko Skolen i Athen i Vatikanets Stanza della segnatura (t.h.).

stillingen af ham i Rafaels fresko *Skolen i Athen* i de pavelige arbejdsgemakker i Vatikanet. Freskoen blev til i årene kort inden Laterankoncillets fordømmelse af Ibn Rushds lære om intellektet. Her kigger en ikke særligt flatterende fremstillet turbanklædt Ibn Rushd Pythagoras over skulderen. Han fremstår ikke som en selvstændig tænker, men snarere som en plagiator af den græske filosofi. At Ibn Rushd overhovedet er taget med blandt de græske filosoffer, vidner om hans betydning for formidlingen af arven fra antikken. Man kan dog undre sig over, om han ville have været taget med, hvis Rafael havde udført sin fresko på den anden side af 1513 – eller om marginaliseringen af ham som plagiator ville være tilstrækkeligt ydmygende til trods alt at sikre ham en plads i dette renæssancekunstens vigtigste billede af filosofien.⁶¹

Register

Sidetal i kursiv henviser til noterne.
Personnavne og begreber i titler på
bøger eller artikler er ikke taget med
i registret.

‘Abbas fra Mekka 249
abbasiderne 36, 51–53, 56, 179, 217
‘Abd al-Mu‘min (kalif) 39
‘Abd al-Rahman (emir) 36
‘Abd al-Rahman 3. (kalif) 36
Abu Bishr Matta 218
Abu Hanifa 243
Abu Muhammed ‘Abd Allah (søn af
Ibn Rushd) 41, 237
Abu Ya‘Qub Yusuf (kalif) 39, 43–45, 48f,
68, 129, 143, 178, 181f
Abu Yusuf Ya‘Qub al-Mansur (kalif)
39f, 43, 49, 215
Abulafia, David 214
Adamson, Peter 213, 246
Aegidius Romanus 24, 63, 114f, 152, 219,
230, 239, 243
Ahl, Diane Cole 211
Ahmed, Shahab 209
Akl, Ziad Bou 221
al-Ash‘ari, Abu al-Hasan 78, 222
Albalag, Isaak 212
Albert den Store 24, 210, 242
al-Bitruji 223
Alexander fra Aphrodisias 47, 154f, 164,
202, 205, 207, 216, 241f, 250–252
alexandrismen 164f
al-Farabi
– især 54–57
– desuden 11, 45, 59, 61–65, 68, 71f, 74,
84f, 87, 111, 121, 126f, 149, 151, 176–178,

208, 216, 218–220, 223, 225, 231, 233,
238–240, 244f, 248, 251, 253
al-Ghazali
– især 62–65
– desuden 11–14, 19, 22, 29, 42, 48–50,
57, 60, 71, 73f, 77f, 84f, 87, 89, 95, 97,
102, 104–106, 109–111, 114–116, 119, 121f,
126, 128f, 135–137, 146, 151–154, 167–169,
172, 183, 190, 192–3, 197f, 209, 214, 217,
219–221, 224, 227–231, 233–235, 237, 239,
245–247, 249
al-Himsi, Ibn Na‘ima 53
Ali, ibn Abi Talib (Profetens fætter og
svigersøn, kalif/imam) 38
al-Juwayni 65, 79, 104, 228
al-Kindi
– især 53f
– desuden 56f, 61, 63, 91, 131, 162, 215,
218, 234
Allah se Gud
al-Mahdi (kalif) 51
al-Ma‘mun (kalif) 52, 217
al-Mansur (kalif) 51
al-Marrakushi 44f
almohaderne
– især 37–40
– desuden 18, 32, 42, 44, 49–50, 67, 69,
103f, 106, 110f, 128, 135, 139, 151, 177f,
214, 217, 245
almoraviderne 36, 39, 42, 67, 177,
245
al-Mu‘tasim (kalif) 53
al-Razi, Abu Bakr (Rhazes) 56, 149,
218, 246
al-Shafi‘i 243
al-Turjali, Abu Ja‘far Ibn Harun 41
al-Tusi, Nasir al-Din 102, 107, 227

- analogi (retsvideuskab) 74, 89, 92–94, 221, 224f
- Andalusien 18, 29, 35–37, 39, 43, 67–69, 103, 159, 177, 215, 220, 248
- Andersen, Claus A. 211f, 219, 229, 231, 242–244
- Andersen, Lars Erslev 209
- apodiktik (bevisteori) 55, 93–97, 99–100, 103f, 107f, 128, 130, 159, 175, 226, 228, 239
- Appignanesi, Lisa 209
- Argerami, Omar 236
- Aristoteles *passim*
- “Aristoteles’ religion” 111
- *Aristoteles’ teologi* 53, 218
- Ibn Rushds kommentarer til Aristoteles 45f,
- Ibn Rushds syn på Aristoteles 46f, 112, 124
- intellektlære 154–156
- se også menneske
- Arkoun, Mohammed 217f
- Arndt, Hans Werner 229
- Arnzen, Rüdiger 215
- ash’arismen 13, 52, 65, 78, 103, 129, 217, 222
- ateisme 17f, 56, 109
- Augustin 25, 211
- Avempace se Ibn Bajja
- Averroes se Ibn Rushd
- averroismen (kristen og jødisk) 22, 25, 29–31, 163–165, 174, 188, 210–212, 242f
- Avicenna se Ibn Sina
- Baconthorpe, John 165, 242
- Bagdad 12, 36, 38, 42, 51–55, 59, 62, 65, 67, 91, 179, 217
- Barozzi, Pietro (biskop) 163f, 242
- Barry, Michael 211
- Bayle, Pierre 89, 110, 167, 224, 243
- Bektovic, Safet 217, 224
- Bello, Iysa A. 214, 221, 227f, 230, 233, 235, 244
- Belluto, Bonaventura 91, 225
- Bertolacci, Amos 219, 223
- Bibelen 100, 133, 183, 193, 248f, 256
- Blake, William 17
- Boccaccio, Giovanni 25
- Bodin, Jean 212
- Boethius de Dacia (Bo fra Danmark) 22f, 210
- Bonaiuto, Andrea 26f
- Bonmariage, Cécile 218, 244
- Bonner, Anthony 210, 219
- Bouyges, Maurice 247
- Brenet, Jean-Baptiste 242
- Brown, Stephen F. 229
- Brunchvig, Robert 215
- Bruno, Giordano 110, 229
- Bulgakov, Mikhail 17
- Burman, Thomas E. 220
- Burnett, Charles 220
- Butterworth, Charles E. 216, 230, 237, 255
- Calder, Norman 210
- Carmody, Francis J. 223
- censur 74, 91, 169
- Clot, André 213
- Constable, Olivia Remie 214
- Copenhaver, Brian 211
- Córdoba 12, 32, 35f, 41, 43, 47–50, 69, 96, 122, 170
- Cranz, Edward P. 220
- Crawford, Frederick Stuart 184
- creatio ex nihilo* (skabelse ud af intet) 78, 133, 135, 139–141, 172, 236
- Crone, Patricia 29, 149, 211, 214, 217–219, 227, 232, 238, 244
- Cüneut Kaya, Mehmet 239
- Curley, Edwin M. 231, 233
- Dales, Richard C. 236
- Damaskus 36, 51, 88
- D’Ancona, Cristina 218
- Dante, Alighieri 91, 225
- Davidson, Herbert A. 212f, 217, 223, 234, 237, 239f, 242, 246, 253
- de la Cruz, Óscar 220
- demokrati 176, 244
- Demokrit 52
- Descartes, René 89, 128, 233
- Di Donato, Silvia 212, 216
- Di Giovanni, Matteo 213, 217, 230

- Dietrich fra Freiberg 163, 242
 djinner 13
 Due, Otto Steen 233
 Duns Scotus se Johannes Duns Scotus
 Dutton, Yasin 215
 dødsdom 11, 14, 19, 106, 109, 136, 197,
 210, 235
 Ebbesen, Sten 210f
 Eli Habilo 30
 Elia del Medigo 30, 163
 elite
 – elite vs. masse 18, 56, 105–109, 135, 176,
 217, 228, 244
 – elitisme 95f, 105, 111, 125, 127, 168,
 172–174, 176, 229
 El-Jaichi, Saer 32, 213, 226, 228, 230,
 245, 255
 Elling, Rasmus Christian 232
 El-Rouayheb, Khaled 211f, 224–226
 emanationslæren 35, 84, 223, 230
 Endress, Gerhard 215, 218, 220, 223
 Engel, Michael 212, 242
 Epikur 120, 183f, 231, 233, 246, 249
 epikuræerne 183, 197, 246
 fatimiderne 36, 102f
 fatwa 14, 16f, 19, 209f, 225
 – se også Ibn Rushd, *Den afgørende
 afhandling*
 Ferrero, Cándida 220
 Ficino, Marsilio 25, 211
 Fierro, Maribel 214f
 filosofi *passim*
 – *falsafa* 11, 74f
 – filosofiens evighed 159f, 169, 201
 – filosofkongen (Platon) 55, 178
 – filosofprofeterne 55f, 126, 149, 152,
 173f, 177f
 – religiøs pligt 12, 73, 75, 86, 173
 Fink, Jakob Leth 210f, 239
 Flasch, Kurt 125, 210f, 233, 243
 Fletcher, Madeleine 214
 Flügel, Gustav 218
 forsyn se Gud
 Frederik 2. (kejser) 184
 Friedrich Wilhelm 2. (konge) 110
 Fromherz, Allen J. 214
 fysik (naturfilosofi) 51f, 63, 82, 84, 162,
 177, 217, 229, 245, 253
 – se også metafysik
 Galen 41, 43, 46, 198, 214, 249f
 Galilei, Galileo 110
 Gampel, Benjamin R. 214
 Gannagé, Emma 218, 234
 Garsdal, Jesper 213, 255
 Gázquez, José Martínez 220
 Genequand, Charles 219
 genopstandelse 11, 64, 146, 151f, 161, 172,
 197f, 247
 Geoffroy, Marc 216
 Giletti, Ann 245f
 Giunta (forlæggerfamilie) 70, 183,
 186, 246
 Glasner, Ruth 217
 Golb, Norman 212
 Gozzoli, Benozzo 26f
 Grabmann, Martin 210
 Grendler, Paul F. 242
 Grieg, Nordahl 7
 Griffel, Frank 65, 212–214, 216f, 220f, 225,
 227–231, 233, 235, 239, 243, 245, 255
 Gud
 – Guds eksistens 12, 38, 56, 59f, 76–79,
 81f, 84, 99, 119, 128, 130f, 142, 146, 150,
 152, 175
 – Guds enhed (*tawbid*) 37f, 54, 59
 – Guds forsyn 82, 84, 120f, 126, 157, 178,
 230–232
 – Guds transcendens (*tanzih*) 116–118,
 120–122, 172 f, 231, 247, 249
 – Guds viden 48, 85, 114–122, 138, 172f,
 175, 188–193, 230f, 244
 – Guds vilje 93, 137f
 – naturens lovgiver (Newton) 78
 – ubevæget bevæger 81–85, 120, 142, 234
 gudsbevis 12, 59f, 76–78, 80f, 84, 130,
 142, 222f, 229
 Guillaume, Alfred 209
 Gundissalinus, Dominicus 70
 Gutas, Dimitri 51, 217–220
 Haaning, Aksel 229

- haditherne 73f, 99, 107, 227
 Hakam 2. (kalif) 69
 Hamesse, Jacqueline 216, 224, 229–232, 241
 Hammād, Aḥmad Zakī Mansūr 214, 221
 Hanafi, Hassan 218
 Hasse, Dag Nikolaus 211, 242f
 Hasselhoff, Gorge 245
 helvede 91f, 153, 164
bikma (visdom) 74, 86, 178
 Holland, Tom 238
 Homer 85, 223
 Hoover, Jon 216, 225
 Hottinger, Arnold 213
 Hourani, George F. 255
 Hunayn, Ishaq ibn 215
 Hus, Jan 110
 Hussein, Saddam 14
 Hyman, Arthur 216
 hæresi 26, 56, 95, 135, 140, 169, 195f, 198, 237, 249
 Ibn 'Abba 197
 Ibn Adi, Yahya og Ibrahim 54
 Ibn 'Arabi 122
 Ibn Bajja (Avempace) 69–72, 122, 178, 207, 220f, 250f, 253
 Ibn Gabirol 69
 Ibn Hazm 193, 247
 Ibn Ishaq 209
 Ibn Khaldun 37, 73, 139, 159, 214, 221, 224f, 241, 244
 Ibn Masarra 69
 Ibn Rushd (Averroes) *passim*
 – *Den afgørende afhandling* især 19, 31–33, 48, 73f, 86, 96, 106, 111, 178, 181, 213, 216
 – enheden i hans tænkning 32f, 96f, 213, 230
 – hans navn 11, 34, 155, 182
 – liv og værk 41–50
 Ibn Sina (Avicenna)
 – især 59–65
 – desuden 11, 57, 67f, 70f, 74, 84f, 87, 92, 102, 106, 111, 113–115, 121f, 126, 149, 151, 163, 167, 178, 218–220, 224, 231–234, 239
 Ibn Taymiyya
 – især 15, 88–90
 – desuden 92, 94f, 110f, 152, 174, 224–226, 229, 239
 Ibn Tufayl
 – især 67–72
 – desuden 41, 43–45, 122, 131f, 159, 167, 178, 213, 220f, 234, 241, 243
 Ibn Tumart
 – især 37–39
 – desuden 42, 49f, 65, 67, 72, 104, 111, 115, 214
 Ibn Tumlus 67
 Idris al-Ma'mun (kalif) 39
 imam 38, 55, 226
 intellekt
 – aktivt 81f, 124, 126f, 155–157, 160f, 173, 177, 201–206, 208, 233, 248, 251–253
 – habituel 202–205, 207f, 251f
 – materielt / passivt 155–157, 160–165, 173, 184, 199–203, 205f, 208, 242, 246, 250–252
 – overindividuel 22–24, 26, 140, 158, 162–165, 168, 172, 210, 251–253
 – spekulativt 159f, 200f, 203, 250–252
 intellekter, himmelske 81f, 84, 222, 230
 intellektuelle, offentlige 171
 islam
 – islams enhed 103f, 106, 111
 – islams begyndelse 51, 148–150, 238
 Israel, Jonathan I. 224
 Ivry, Alfred A. 232, 241
 Janer, Jaume 83
 Jesus 39, 52, 247
 Johannes Duns Scotus 30, 91, 113, 118, 229
 Johannes fra Damaskus 222
 Johannes fra Jandun 163, 242
 Justinian (kejser) 148
 jødedommen, jødisk kultur 21, 30f, 40, 69, 75, 163, 167, 174, 183, 212, 214, 220
 Kalo Kalonymos 31, 183
 Kalonymos ben David ben Todros 183
 Kalonymos ben Kalonymos 31, 182f
 Kant, Immanuel 60, 75, 108f, 113, 158, 174f, 219, 221, 240, 244

- Karl den Store 53
karolingiske renæssance 53
Kaspi, Joseph Ibn 212
Kaufmann Sørensen, Henrik 213–215,
220, 243
Kennedy, Hugh 213, 217
Khomenei, Ayatollah 14, 19, 210
klimazoner 159f
Kogan, Barry S. 216
konsensus 42, 73, 102–104, 133, 221,
228, 235
Koranen 38f, 42, 73–76, 80, 86, 89, 91–93,
110, 135f, 138, 146, 149f, 171f, 217, 227, 256
– citater fra *Koranen* 75–77, 85, 89, 101,
104, 114, 133, 152f, 247f
– *Koranens* evighed 52, 101
– *Koran*-fortolkning (*ta'wil*) 99, 100–108,
111, 122, 134, 150f, 154, 171f, 228, 235, 239
– latinske oversættelser 70
kristendommen 11, 21, 35, 38, 52, 92, 100,
148, 167, 195
Kukkonen, Taneli 216, 222f, 232
kætteri 11, 64, 104f, 132f, 135f, 147, 235
køn / kvinder 94, 152f, 226
Lange, Christian 239
Laterankoncil, det femte 25, 28, 164,
168f
Leaman, Oliver 111, 212f, 216, 223–226,
229, 231, 234f, 239, 241
Leibniz, Gottfried Wilhelm 22, 80,
210, 222
Leo 10. (pave) 25, 110, 168
Leukippos 52
Lewis, Franklin D. 232
Liber de causis (*Bogen om årsagerne*) 237
Libera, Alain de 246, 250–252
Lizzini, Olga 219
Llull, Ramon 22, 63, 87, 210, 219
logik 12, 45, 53–55, 60, 63f, 68, 73, 87f, 91,
139, 212, 218, 220, 224–226, 250
– Ibn Rushds syn på logikken 45, 87,
92–95, 97, 107, 134, 235
– logikkritik 88–90, 95, 174
– religiøs pligt 94, 171
Lohr, Charles H. 219
lov giver 55, 61, 104, 147, 151, 238
lykke 22, 25, 56, 61, 95, 111, 124f, 127f, 147,
152f, 164, 176f, 195, 210, 232
løgn / løgner 147f, 152f
Mahdi, Muhsin 255
Mahoney, Edward P. 229
Maitland, Sara 209
Maiza Ozcoidi, Idoia 212, 225
Malik, Kenan 210
Malik ibn Anas 39
malikismen 39, 41–43, 104
Mallorca (og Balearerne) 37, 245
Marenbon, John 217, 243
Martí, Ramon 181–183, 185, 229, 245f, 248
Mastri, Bartolomeo 91, 225
materialisme 56f, 142, 218
McGinnis, John 227
Medina 39, 100, 152
Meister Eckhart 110, 125, 140, 168, 210f,
233, 236, 242f
Mekka 14–16, 100, 152, 238
Memmi, Lippo 26f
menneske
– ‘menneske’ flertydigt 95, 125
– mennesket i midten af kosmos 145,
161, 237, 241
– mennesket som et politisk dyr
(Aristoteles) 193, 248
– menneskeslægten / menneskeheden
157–159, 169, 199–200
– tre klasser af mennesker 94–96, 99,
135, 226
– se også metafysik
metafysik 45, 59f, 62, 64f, 71, 82, 84, 87,
90, 113f, 124f, 134, 168, 175f, 229f, 253
– forhold til fysikken 60, 82, 84, 130f
– inddeling af metafysikken 84, 113f, 229
– menneskets fuldendelse 124f, 175
Michael Scotus 184
Minnema, Anthony H. 219
Mir Damad 218, 244
Mojsisch, Burkhard 242
moral 61, 140, 163–165, 176, 193f, 196, 238
– fremtidens moralkodeks (Rushdie)
13f

- moraliserende kritik af Ibn Rushd 24f, 168f
- sufiernes overskridelse af moralen 123, 170, 232
- Moses 193
- Moses Maimonides 63, 69, 114, 243
- Mu'awiyia (kalif) 177
- Muhammed (Profeten) 15–18, 42, 73, 75, 77, 102, 146, 149, 150, 153, 174, 195, 210
- Muhtaroğlu, Nazif 217
- Mulla Sadra 174, 218, 244
- Müller, Marcus Joseph 32
- multikulturalitet
 - Bagdad, Andalusien 51, 54, 56, 179
 - vores samfund 34, 179
- Murano, Giovanna 212, 245
- mu'tazilismen 52, 67, 103, 220
- mystik se sufisme og Meister Eckhart
- Narboni, Moses 212
- naturen 76, 78, 80, 85, 90–92, 138, 150, 153, 224, 236
- Newton, Isaac 78f, 222
- Nietzsche, Friedrich 32
- Nifo, Agostino 31, 163f, 182, 229, 237, 242, 245
- objektivitet 157, 160f, 250
- ontologi 60, 84, 113, 140, 234
- optimisme (filosofisk position) 80, 138, 222
- Ormsby, Eric L. 222
- oversættelser af filosofisk litteratur
 - arabiske 46, 51, 53–55, 215, 218, 251
 - hebraiske 31, 47, 155, 183f, 212f, 216, 243, 245f
 - latinske 12, 30f, 59, 61–63, 70, 155, 163, 167, 181–186, 216, 220, 224, 232, 236f, 243, 246, 251
 - til moderne europæiske sprog 32f, 182, 213, 215f, 221, 230, 237, 245–247, 255f
- Paradis 172, 183, 196, 248
- Paulus 248
- Peters, Edward 214
- Petrarca, Francesco 25, 110, 211
- Petrus, Nadia 220
- Petrus Thomae 219
- Pico della Mirandola, Giovanni 30, 31, 145, 212, 237, 243
- Pine, Martin L. 242
- Platon 27, 44, 46, 55, 61, 87, 94f, 131, 147, 159f, 176f, 199, 218, 224, 226, 229, 234, 236, 244, 251
- se også filosofi
- Plethon, Georgios Gemistos 25, 211
- Plotin 53
- poesi / poetik / poetisk tale 85, 94, 109, 147, 228, 238
- politik
 - politisk teori som del af metafysikken (Ibn Sina) 61
 - cyklisk samfundsudvikling (Ibn Khaldun) 37, 244
 - se også demokrati og lovgiver
- polyteisme 15, 148
- Polzer, Joseph 211
- Pomponazzi, Pietro 127f, 139, 145, 147, 149, 163f, 168, 233, 236–238, 242
- profeter / profeti 39, 54–56, 61, 64, 104, 126, 146f, 149–153, 156, 173f, 177, 193–196, 233, 238f, 248
- se også filosofi
- ptolemæiske verdensbillede 55, 82f, 223
- Ptolemæus, Claudius 46, 82
- Puig, Josep 214, 217, 232, 237
- Pythagoras 28
- Rafael Sanzio 28
- Rahman, Fazlur 217
- Ranasinha, Ruvani 209
- reconquista* (tilbageerobring) 35, 37, 40
- religion
 - “lige sande” religioner 170, 175, 179, 195, 244
 - lovreligion (*lex*) 177, 247
 - religionens politiske funktion 147, 149, 175
 - religionernes vekslen 139, 169
 - religionskritik 18, 56, 113, 150
- Renan, Ernst 167, 212, 243, 246

- retorik / retorisk argumentation 93–95,
107, 109, 147, 159, 162, 170, 220, 226,
238, 247
- retsvidenskab (*fiqh*) 41f, 73, 92f, 96,
104, 134
- Rizvi, Sajjad 218, 244
- Rohe, Mathias 221, 227
- Rosenthal, Erwin I.J. 226, 245
- Roth, Norman 214
- Rudolph, Ulrich 218
- Rumi, Jalal al-Din 123
- Rushdie, Salman
- især 11–19
- desuden 21, 32, 41f, 48, 76, 79, 104, 153,
170f, 174, 182, 209f
- sabierne 147, 193, 237
- Sabih, Joshua A. 32, 213, 226, 228, 230,
245, 255
- Salomon 195
- sandhed
- den dobbelte sandhed 22f, 26, 30, 90,
199, 210, 225
- sandhedens enhed 30, 90, 99, 171, 199,
225
- “sandhedens folk” 95, 111
- se også religion
- sataniske vers 15–17, 88, 153, 174, 209
- Schaerer, Patric O. 212, 220, 243, 255
- Schmidtke, Sabine 211f
- Schmieja, Horst 226, 229, 234, 240
- Schupp, Franz 255
- Sevilla 43, 96
- Shapiro, Herman 231, 233
- sharia 73f, 100, 148, 150, 168, 177
- Siger fra Brabrant 22f, 138, 163, 210,
236, 242
- Sivers, Peter von 238
- sjælens udødelighed 22, 25, 145f, 154,
156, 161, 164, 168, 175, 197, 201, 240,
242, 251
- Skovgaard-Petersen, Jakob 209f
- Sokrates 109, 229
- Spinoza, Baruch de 110, 174, 244
- Steinschneider, Moritz 212, 246, 249
- Stroumsa, Sarah 215, 218, 220, 243, 245
- sufisme 61f, 65, 68, 71, 110, 122f, 125, 153f,
167, 170, 224, 232, 249
- se også moral
- Sørensen Thaning, Morten 229
- tawhid* (enhed) se Gud
- Taylor, Richard C. 225, 230, 240f
- Tempier, Étienne (biskop) 21–25, 26, 90,
110, 138, 140, 182, 210, 239
- teologi, islamisk (*kalam*) 42, 51f, 62f, 65,
67, 78f, 94, 102, 104–106, 116, 130f, 134f,
189, 197f, 217, 219, 235, 246, 249
- filosofisk *kalam* 106, 118
- se også ash'arismen og mu'tazilis-
men
- Themistius 202, 207, 223, 250–252
- teodicé-problemet 80, 222
- Theophrast 199, 250
- Thiele, Jan 222
- Thomas Aquinas 24–30, 78, 83f, 91, 102,
118, 139f, 157, 163, 165, 168, 211, 222f, 231,
236f, 240, 253
- Thomas Wylton 163, 242
- Toledo 70, 184
- tolerance 14, 170, 212, 243
- Traini, Francesco 26f
- transcendens se Gud
- treenighed 38, 52
- Twetten, David B. 223, 234, 237
- ubevæget bevæger se Gud
- ufejlbarlighed 16, 38, 55f, 72, 104, 116,
173f
- umayyaderne 36, 39, 51, 69, 177, 244
- Urvoy, Dominique 106, 213, 227f
- van den Bergh, Simon 212
- van Lit, Lambertus 212
- verdens evighed 11, 23, 25, 44, 48f, 129,
131, 133, 135f, 138–142, 146, 159, 168, 172,
177, 198, 235f
- Vernia, Nicoletto 163f, 242
- vilje, den frie 121, 175
- Vimercato, Francesco 165, 243
- Wadud, Amina 218
- Watts, Edward J. 238
- Wirmer, David 213–217, 226, 232, 239–
242, 246, 250–253

Wisnovsky, Robert 219

Woerther, Frédérique 216

Wolff, Christian 113f, 229

Wolfson, Harry A. 217, 222f

Wulf, Ellen 101, 256

ytringsfrihed, trykkefrihed 17, 25,
110, 169

Zedler, Beatrice H. 212, 245

Zonta, Mauro 212

Zubaida, Sami 217, 224, 232

Ærkeenglen Gabriel 15f, 18

Claus Asbjørn Andersen: *Falsafa. Ibn Rushd, filosofien og islam*,
1. udgave 1. oplag, er tilrettelagt af Per Baasch Jørgensen med
Allan Daastrups skrift Niebuhr Antikva og trykt på Munken Pure
100 gram af Fjerritslev Tryk. Omslaget viser en detalje fra Mezquitaen i
Cordoba i Andalusien, fotograferet af Hans Munk Hansen. Billedet er
stillet til rådighed af C.L. Davids Fond og Samling. Copyright © 2022 by
the Author and Forlaget Vandkunsten, Funkiavej 45, 2300 København S.
Telefon +45 3294 1474

Isbn 978-87-7695-641-7

www.forlagetvandkunsten.dk

info@forlagetvandkunsten.dk